

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет Педагогічної освіти та соціальної роботи

Кафедра Загальної педагогіки та дошкільної освіти

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

Професійно-педагогічний практикум у закладі дошкільної освіти

підготовки магістрів

спеціальності **012 Дошкільна освіта**

освітньої програми **Дошкільна освіта**

Луцьк – 2021

Силабус навчальної дисципліни «Професійно-педагогічний практикум у закладі дошкільної освіти» підготовки магістра, галузі знань «012 Дошкільна освіта», спеціальності «Дошкільна освіта», за освітньою програмою «Дошкільна освіта»

Розробник: Гніровська Олена Зіновіївна, асистент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

протокол № 2 від 14. 09. 2021 р.

Завідувач кафедри:  (Семенов О.С.)

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3

Таблиця 1
(денна форма навчання)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	01 Освіта 012 Дошкільна освіта Дошкільна освіта Магістр	Нормативна
		Рік навчання – 2-ий
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Семестр – 3 (зал)
		Лекції –
		Практичні (семінарські) – 36 год.
		Самостійна робота – 104 год.
ІНДЗ:		Консультації – 10 год.
	Форма контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

Таблиця 2
(заочна форма навчання)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	01 Освіта 012 Дошкільна освіта Дошкільна освіта Магістр	Нормативна
		Рік навчання – 2-ий
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Семестр – 3 (зал)
		Лекції –
		Практичні (семінарські) – 20 год.
		Самостійна робота – 112 год.
ІНДЗ:		Консультації – 10 год.
	Форма контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

ППП Гніровська Олена Зіновіївна

Науковий ступінь –

Вчене звання –

Посада асистент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Контактна інформація 0955371940, olena.zdo10@gmail.com

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу.

Дисципліна «Професійно-педагогічний практикум у закладі дошкільної освіти» належить до переліку нормативних навчальних дисциплін, що пропонуються в рамках циклу професійної підготовки магістрів зі спеціальності «Дошкільна освіта» на шостому році навчання. Вона забезпечує загальний та професійний розвиток магістра й спрямована на практичне застосування студентами комплексних професійних компетентностей з освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти. Даний процес супроводжується переходом від репродуктивної до продуктивної творчої діяльності.

Зміст дисципліни: суть педагогічної діяльності, її специфіка та особливості; професійний портрет вихователя ЗДО; вимоги до професійної діяльності вихователя; компетентнісні виміри професії вихователя ЗДО; професійно-педагогічні вміння вихователя; професійно-педагогічні риси вихователя; творчість і креативність у професійній діяльності; імідж вихователя; реджіо-педагогіка: інноваційний підхід до організації середовища; розвивальне інноваційне середовище: бізі-борди, лепбуки, модулі, розвивальні килимки тощо; міжнародна технологія «Підлога, стіни, стеля, що говорять»; як облаштувати групові осередки, їх наповнення; готовність педагога до інноваційної діяльності; інноваційні методики як допоміжний інструментарій в діяльності вихователя; менторство – адаптація молодих педагогів до

професійної діяльності; особливості організації самоосвітньої діяльності;⁵ поняття «інтеграції» в дошкільній освіті; поняття «професійного вигорання».

2. Пререквізити. Постреквізити.

Попередніми курсами на яких базується дисципліна «Професійно-педагогічний практикум у закладі дошкільної освіти» є: педагогіка загальна, вступ до спеціальності, дошкільна педагогіка, психологія загальна, психологія педагогічна та дитяча.

Дисципліни, для вивчення яких потрібний компетентнісний підхід з дисципліни «Професійно-педагогічний практикум» є: педагогічна майстерність вихователя дітей раннього та дошкільного віку, педагогічні технології навчання через гру, практика навчально-педагогічна (виробнича).

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Професійно-педагогічний практикум» є опрацювання засвоєних теоретичних положень у практичній діяльності, які сприяють мотивації та налаштуванню майбутніх вихователів на професійну діяльність в конкретних умовах праці та формуванню необхідних професійних компетентностей.

Мета курсу реалізується через систему завдань, а саме:

- застосування різних видів професійної компетентності в конкретних педагогічних умовах та ситуаціях під час професійної підготовки майбутніх вихователів;
- діагностика та самоаналіз сформованості різних видів професійної компетентності;
- творче самовираження, готовність до міжособистісного діалогу з усіма учасниками освітнього процесу на основі рівності, партнерства та співтворчості;
- використання у практиці роботи майбутнього вихователя новітніх технологій у дошкільній освіті;
- готовність до самоосвітньої діяльності.

4. Результати навчання (компетентності)

<p>Інтегральна компетентність</p>	<p>Здатність компетентно розв'язувати складні задачі й проблеми в організації та моніторингу освітнього процесу в системі дошкільної освіти або в процесі навчання фахівців із дошкільної освіти в закладах вищої освіти, що передбачає проведення досліджень, та/або здійснення інновацій у ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог.</p>
<p>Загальні компетентності (КЗ)</p>	<p>КЗ-1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. КЗ-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). КЗ-3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. КЗ-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. КЗ-5. Здатність працювати в команді. КЗ-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p>
<p>Фахові компетентності спеціальності (КС)</p>	<p>КС-1. Здатність організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій. КС-2. Здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти. КС-3. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами. КС-4. Готовність до організації фінансово-господарської діяльності закладів дошкільної освіти. КС-5. Здатність створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі дошкільної, зокрема, інклюзивної освіти. КС-6. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність з метою підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів, батьків, громадськості. КС-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками. КС-8. Здатність здійснювати нормативно-правове регулювання діяльності закладу дошкільної освіти, керуючись законодавчими документами та основами професійної етики. КС-9. Здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.</p>
<p>Програмні результати навчання</p>	
<p>Програмні результати навчання</p>	<p>5.1. Критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні. 5.2. Впроваджувати інформаційні та комунікаційні технології і генерувати нові ідеї в організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти різного типу. 5.3. Встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проектів. 5.4. Аналізувати й порівнювати результати педагогічного впливу на індивідуальний розвиток дитини дошкільного віку в різних видах діяльності.</p>

	<p>5.5. Організувати методичний супровід освітньої діяльності в мультикультурному середовищі закладу дошкільної освіти для формування в дітей поваги до різних національностей та здатності до взаємодії.</p> <p>5.6. Здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком особистості дитини.</p> <p>5.7. Знати і використовувати в практичній діяльності законодавчу базу дошкільної освіти.</p> <p>5.8. Виявляти та відтворювати в практичній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти передовий педагогічний досвід та результати досліджень.</p> <p>5.9. Застосовувати в професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання психолого-педагогічних дисциплін і обирати відповідні технології та методики.</p> <p>5.10. Володіти вміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.</p> <p>5.11. Організувати харчування, медичне обслуговування, оздоровлення дітей.</p> <p>5.12. Уміти планувати та координувати фінансово-господарську діяльність закладів дошкільної освіти.</p>	7
--	--	---

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1.						
Професійна компетентність вихователя ЗДО.						
Тема 1. Суть педагогічної діяльності, її специфіка та особливості.	2	-	2	4	1	РМГ /2
Тема 2. Вимоги до професійної діяльності вихователя ЗДО.	2	-	2	4	-	РМГ /2
Тема 3. Творчість і креативність у професійній діяльності.	2	-	2	6	-	РМГ /3
Тема 4. Професійний портрет вихователя ЗДО.	2	-	2	6	-	РМГ /2
Тема 5. Компетентнісні виміри професії вихователя ЗДО.	2	-	2	6	1	РМГ /3

Тема 6. Імідж вихователя ЗДО.	2	-	2	6	-	PMГ /2
Тема 7. Професійно-педагогічні вміння вихователя, вихователя-методиста, директора ЗДО.	2	-	2	6	1	PMГ /3
Тема 8. Професійно-педагогічні риси вихователя, вихователя-методиста, директора ЗДО.	2	-	2	6	1	PMГ /3
Разом за змістовим модулем 1	16	-	16	44	4	20
Змістовий модуль 2.						
Інноваційний освітній простір ЗДО						
Тема 9. Реджіо-педагогіка: інноваційний підхід до організації середовища.	2	-	2	6	1	PMГ /2
Тема 10. Розвивальне інноваційне середовище: бізи-борди, лепбуки, модулі, розвивальні килимки.	2	-	2	6	-	PMГ /2
Тема 11. Міжнародна технологія «Підлога, стіни, стеля, що говорять».	2	-	2	6	-	PMГ /2
Тема 12. Як облаштувати групові осередки, їх наповнення.	2	-	2	6	1	PMГ /2
Разом за змістовим модулем 2	8	-	8	24	2	8
Змістовий модуль 3.						
Інноваційна освітня діяльність в ЗДО.						
Тема 13. Менторство – адаптація молодих педагогів до професійної діяльності.	2	-	2	6	1	PMГ /2
Тема 14. Готовність майбутнього вихователя до інноваційної діяльності в ЗДО.	2	-	2	6	-	PMГ /2
Тема 15. Інноваційні методики як допоміжний інструментарій в діяльності вихователя;	2	-	2	6	-	PMГ /2
Тема 16. Особливості організації	2	-	2	6	1	PMГ /2

самоосвітньої діяльності педагога.						
Тема 17. Поняття «інтеграції» в дошкільній освіті.	2	-	2	6	-	РМГ /2
Тема 18. Поняття «професійного вигорання».	2	-	2	6	1	РМГ /2
Разом за змістовим модулем 3	12	-	12	36	9	12
Модульна контрольна робота (МКР)						60
Усього годин/балів	36		36	104	9	100

Заочна форма навчання

зви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1.						
Професійна компетентність вихователя ЗДО.						
Тема 1. Суть педагогічної діяльності, її специфіка та особливості.	2	-	2	12	1	РМГ /5
Тема 2. Вимоги до професійної діяльності вихователя ЗДО.	2	-	2	12	1	РМГ /5
Тема 3. Компетентнісні виміри професії вихователя ЗДО.	2	-	2	10	1	РМГ /5
Разом за змістовим модулем 1	6	-	6	34	3	15
Змістовий модуль 2.						
Інноваційний освітній простір ЗДО						
Тема 4. Інноваційний підхід до організації середовища.	2	-	2	12	1	РМГ /5
Тема 5. Розвивальне інноваційне середовище: бізі-борди, лепбуки,	2	-	2	10	1	РМГ /5

модулі, розвивальні килимки.						
Тема 6. Як облаштувати групові осередки, їх наповнення.	2	-	2	12	1	РМГ /5
Разом за змістовим модулем 2	6	-	6	34	3	15
Змістовий модуль 3.						
Інноваційна освітня діяльність в ЗДО.						
Тема 7. Менторство – адаптація молодих педагогів до професійної діяльності.	2	-	2	12	1	РМГ /6
Тема 8. Готовність майбутнього вихователя до інноваційної діяльності в ЗДО.	2	-	2	10	1	РМГ /6
Тема 9. Інноваційні методики як допоміжний інструментарій в діяльності вихователя;	2	-	2	12	1	РМГ /6
Тема 10. Особливості організації самоосвітньої діяльності педагога.	2	-	2	10	1	РМГ /4
Разом за змістовим модулем 3	8	-	8	44	4	30
Модульна контрольна робота (МКР)						60
Усього годин/балів	20		20	112	10	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Практичні завдання

№	Назва теми	Кількість годин д.ф.н
1	Суть педагогічної діяльності, її специфіка, особливості. Проаналізувати стан і перспективи розвитку дошкільної освіти	2

	та визначити, обґрунтувавши, що важливіше в освітньому процесі: розвиток, навчання чи виховання.	
2	Професійний імідж вихователя. Підготувати макет «валізи», яку варто постійно наповнювати, щоб створити власний імідж. Презентувати колегам	2
3	Вимоги до професії вихователя. Розробити угоду між ЗДО і вихователем, зазначивши права і обов'язки.	2
4	Компетентнісні виміри професії вихователя. Що ви вкладаєте у поняття фахова або професійна компетентність. Підкріпіть свою думку, визначеннями науковців. Підготувати мультимедійну презентацію до даного питання.	2
5	Професійно-педагогічні вміння та риси сучасного вихователя. Проаналізуйте наявність власних професійно-педагогічних умінь та намалюйте криву. Які з них переважають, які сформовані недостатньо?	
6	Облаштування ігрового розвивального середовища. Розробити макет групової кімнати. Передбачити наявність групових осередків. Представити макет колегам, презентувавши його.	2
7	Інноваційна освітня діяльність в ЗДО. Підготуватися до «круглого столу» щодо різноманітності інноваційних методик та технологій на ринку дошкільної освіти. Підібрати цікавий наочний та дидактичний матеріал до обраних методик. Реклама та апробація його ефективності на колегам.	2
8	Інноваційні методики як допоміжний інструментарій в діяльності вихователя закладу дошкільної освіти. Підготувати таблицю «Переваги та недоліки інноваційних методик в діяльності вихователя ЗДО». Підібрати інструментарій для визначення рівня готовності вихователя використовувати інноваційні методики.	2
9	Особливості організації самоосвітньої діяльності педагога. Скласти перелік методичних рекомендацій і порад для вихователів з питань організації самоосвітньої діяльності. Підготувати орієнтовний план самоосвітньої діяльності вихователя в ЗДО на 1 рік.	2

10	Педагогічна валіза. Підготувати мультимедійну презентацію щодо найбільш цікавих та актуальних тем з даного курсу.	2
	Разом	20

IV. Політика оцінювання

1. Політика викладача щодо студента: засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, реферат тощо).

2. Політика щодо академічної доброчесності: жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування.

3. Політика щодо дедлайнів та перескладання: пропущені практичні, семінарські заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Поточні бали, отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному занятті не перескладаються.

V. Підсумковий контроль

Види контролю: поточний, підсумковий. Методи контролю: експрес-контроль підготовки до заняття, виконання домашніх завдань, поточне опитування, оцінка роботи протягом практичного заняття, оформлення результатів самостійної роботи, перевірка конспектів, доповіді.

Форма контролю: залік

VI. Шкала оцінювання

Розподіл балів за формами поточної роботи (**мах = 60 балів для екзамену**).

Дисципліна складається з п'яти змістових модулів. Тому, підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається з сумарної кількості балів:

а) поточне оцінювання з відповідних тем (максимально 40 балів);

б) підсумкове оцінювання з відповідних тем (максимально 60 балів) за¹³ дві модульні контрольні роботи (максимально по 30 балів).

Залік проходить в усній формі, студенти відповідають на питання білету, оцінка додається до поточної (максимум 40 балів) за семестр.

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82–89	Дуже добре
75-81	Добре
67 -74	Задовільно
60-66	Достатньо
1–59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія / Ганна Володимирівна Беленька ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Пед. ін-т. – Київ : Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 320 с.
2. Богуш А. М. Оберіг : Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років [Текст] / Алла Михайлівна Богуш, Тамара Вікторівна Панасюк Ольга Петрівна Долинна та ін.. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 160 с.
3. Борщ Р. М. Радість творчості : Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку [Текст] / Ростислав Миколайович Борщ, Дар'я Вадимівна Самойлик. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 72 с.
4. Державний стандарт початкової освіти /[https://](https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti) [Електронний ресурс]. Режим доступу:www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti
5. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту Віктора Олександровича Огнев'юка ; авт. кол. : Ганна Володимирівна Беленька, Ольга Любомирівна Богінч, Наталія Іванівна Богданець-Білокаленко та ін. – К : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. – 440 с.
6. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. Дичківська. – 3-тє вид., випр. – К. : Академвидав, 2015. – 304 с.
7. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики / І. М. Дичківська. – Рівне, 2001. – с. 43 - 623.
8. Закон України «Про дошкільну освіту» // [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

9. Закон України «Про освіту»// [Електронний ресурс]. Режим¹⁴ доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
10. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу. – З.: 2009. – С. 319.
11. Крутій К. STREAM – освіта для дошкільників або «Стежинки у Всесвіт» / Катерина Крутій, Ірина Стеценко, Таїсія Грицишина // STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку: матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, 9 – 10 листопада 2017 року. – К.: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017 – С. 60 – 64.
12. Курчатова А., Медведєва С. Скоро до школи/Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою// Дошкільне виховання. -2012. -№8. – С.23-24
13. Кушнір В. Інноваційність освіти як дидактичний принцип / В. Кушнір, Г. Кушнір, Н. Рожкова // Рідна школа. – 2012. – № 6. – С. 3–8.
14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021р. №33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
15. Національна рамка кваліфікацій // [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n12>
16. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – 33 с. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
17. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника : перспективи розвитку [Текст] / Тамара Олександрівна Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 136 с.
18. Положення про дошкільний навчальний заклад // Освіта України. – 2003. - № 22. – 25 березня. – С. 3,8; //Дошкільне виховання. – 2003. - № 5. – С. 3-6.
19. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник / Тамара Іллівна Поніманська. – К. : Академвидав, 2015. – 448 с.
20. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Тамара Іллівна Поніманська, Ілона Миколаївна Дичківська. – 2-ге вид. – К. : Слово, 2007. – 351 с.
21. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» [Текст] /О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.
22. Семенов О. С. Формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у позашкільному навчальному закладі : монографія [Текст] / Олександр Сергійович Семенов. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2017. – 520 с.

23. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості [Текст] : Підручник / Світлана¹⁵ Олександрівна Сисоєва. – К : Міленіум, 2006. – 346 с.
24. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / [Лузан П. Г., Манько В. М., Нестерова Л. В., Романова Г. М.]; за заг. ред. Г. М. Романової. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 216 с.
25. Шаповаленко В. І. Інтеграція інноваційних елементів та інтерактивних технологій в освітній процес фізичного виховання / В. І. Шаповаленко, С. В. Гаркуша // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Шевченка. – 2013. – Вип. 112. – Том 2. – С. 304–308.